

ATELJÉN 2018

- tillsammans skapar vi
framtidens trygghetssystem

Weje Sandén, Hannes Hultcrantz

Den svenska modellen måste erövras av varje generation

Den svenska modellen är inte bara en läpparnas bekännelse. Så kan man sammanfatta den brittiske journalisten David Crouch beskrivning av den svenska modellen 2018. I sin bok, *"Bumblebee Nation – the hidden story of the new Swedish model"*, diskuterar Crouch hur den svenska modellen har förändrats. Från att ha debatterats och varit en central del av det offentliga samtalet under 1970- och 80-talet, föll den svenska modellen i glömska. "Humpty dumpty sat on a wall, humpty dumpty had a great fall. All the king's horses and all the king's men, couldn't put humpty together again", konstaterar David Crouch.

Analogin stämmer in på den svenska modellen fram till 1990-talet. Men samhället lyckades faktiskt att lappa ihop modellen igen. Och i dag, till skillnad från på 1970-talet då modellen betraktades som ett i allt väsentligt vänsterprojekt inom socialdemokratin och facket, omhuldas den i minst lika hög grad av borgerliga företrädare och arbetsgivarintressen.

Problemställningen

Diskussionerna under dagen visade på att den svenska modellen visserligen är djupt rotad både hos vänstern och högern. Men är den lika förankrad hos den breda allmänheten?

Den svenska modellen är närvarande i förhandlingar och i diskussioner mellan parterna. Men om en journalist som David Crouch måste göra ett 70-tal intervjuer för att komma fram till slutsatsen att den svenska modellen lever, hur livskraftig är den då? Det verkar finnas konsensus kring att den svenska modellen, hur livskraftig den än må vara, är okänd för gemene man.

Den svenska modellen står inför många utmaningar. Globaliseringen är ett hot mot kollektiva lösningar och påverkar Sveriges attraktionskraft. Produktivitetsutvecklingen i det svenska näringslivet är i dag för låg för att långsiktigt upprätthålla ett kollektivt trygghetssystem. Individualiseringen i samhället tilltar, vilket påverkar legitimiteten för systemet. Till detta kommer den ökade segregationen mellan de som omfattas och de som står utanför trygghetssystemet. Hur gör man outsiders till insiders?

Samtidigt ökar efterfrågan på trygghet. Dagens unga generation är individer, men samtidigt intresserade av kollektiva lösningar. Gör den dominerade synen på människor som individer det svårt att skapa kollektiva lösningar i framtiden?

Vad krävs för att skapa ett mer flexibelt system? Måste ett kollektivavtal alltid omfatta kollektivet eller går det att göra individuella lösningar? Vem har ansvaret för att förklara hur bra kollektivavtalet är? Arbetsmarknadens parter? Samhället? Skolan?

Under workshop 1 mynnade de många relevanta diskussionerna ut i tre centrala utmaningar för framtidens trygghetssystem:

1. Hur får man arbetsgivarna att fortsätta bära trygghetssystemet?
2. Hur får man individen att uppskatta och känna tillit till trygghetssystemet?
3. Hur får vi in mer flexibilitet i systemet?

Pensionsår

När lösningarna skulle diskuteras flög idéerna högt i lokalen. Ett tydligare omställningssystem för fortbildning ställdes mot ökade incitament för företagare att anställa. *Produktivitet* i Sverige måste vara hög nog för att bära trygghetssystemet, något som blir än viktigare i ljuset av automatisering och robotisering när en del av de jobb som finns tillgängliga idag kommer att ersättas av digitala lösningar. Dialogen mellan parterna måste fortsatt vara stark och diskussionerna ska fokusera på långsiktiga lösningar. Till detta kom en rad konkreta förslag: öka möjligheten att flytta med sig sin tjänstepension, skapa ett system som är anpassat efter hur dagens arbetsliv är format (vi börjar arbeta senare, byter jobb ofta etc.)

Men den största delen av diskussionen handlade om att vi måste göra kunskapen om trygghetssystemet "great again". Bör vi införa ett "pensionsår" vart fjärde år, likt ett olympiska spelen, i trygghetssystemet? Idén kom upp mot bakgrund av att allmänheten inte orkar tänka på sin pension varje dag, varje månad, eller varje år. Många orkar inte ta del av innehållet i det orangea kuvertet när det dimper ned en gång per år. Om man kraftsamlar vart fjärde år, för att höja kunskapen, kanske det finns en ökad mottaglighet? Under året skulle exempelvis ett särskilt fokus på privatekonomi finnas i grundskolan. "Det bör inte vara särskilt svårt att inkludera privatekonomi i matematiken.", var en kommentar, som möttes med gillande.

Deltagarna i Ateljén konstaterade att det finns ett informationsunderskott. Och informationsunderskott leder till ointresse. Ointresse leder till tveksamhet. Tveksamhet kan leda till misstro vilket i sin tur kan leda till minskad tilltro. Och är det något den svenska modellen har sin grogrund i så är det en tilltro till att jag som individ kan lita på att de beslut som en liten grupp människor tar är för kollektivets bästa.

Den största utmaningen för trygghetssystemet och den svenska modellen verkar således vara brist på kunskap om, och den naturliga lösningar blir att öka den offentliga debatten om desamma. Ett kollektiv trygghetssystem tar sin livskraft från tilltro.

Kanske är det så som det uttrycktes under Workshop 2: **Likt demokratin måste trygghetssystemet erövrats av varje generation.**